

Klass och rollspel

Susanna Popovas nyutkomna reportagebok *Överklass* har som bekant väckt viss uppmärksamhet också i Finland. Man är ju ändå lite nyfiken över hur ovanpå de etablerade eliterna i Sverige känner sig. Trots allt hyllande är Sverige nämligen ett klassamhälle minst lika mycket som Finland.

Ja, faktum är att de ekonomiskt och kulturellt betingade klasskillnaderna i realiteten är klart större i Sverige än i Finland. Sverige har en gammal elitkultur med flera hundra år av orubbade traditioner på nacken. I Finland har elitens yttre villkor alltid varit mer anspråkslösa, samtidigt som eliten gått igenom två snabba förnyelser genom de politiska omvälvningarna 1809–1912 och 1906–1917. Motsvarande skillnader har funnits och finns fortfarande inom de övre skikten av borgerskapet.

Svenskarna har dessutom samlat ihop en nationell förmögenhet som per capita är minst dubbelt så stor som i Finland. Detta kapital har aldrig varit jämnt fördelat och koncentreras i dag ytterligare genom det svenska näringslivets stora framgångar i den globaliserade ekonomin. Sådant skapar och upprätthåller substantiella skillnader i levnadsstandard, konsumtionsbeteende och sociala koder, ännu snabbare och naturligtvis med klart större volym än i Finland.

Varför tror då många ännu att Sverige är ett mer jämlikt samhälle än Finland? Ett skäl till detta är att den svenska välfärdspolitikerna har varit exemplariskt bra på att lindra social misär och stödja samhällets mest utsatta. Finland har också skött denna sektor bra, men i Sverige har socialpolitiken fått en så central betydelse i den nationella självförståelsen att svenskarna även i sitt umgänge anstränger sig att leva upp till idén om att de bor i ett gemensamt folkhem.

Ett konkret uttryck för detta är det starkt utbredda duandet, som har sänkt många sociala trösklar i det ytliga umgänget människor emellan. Ett annat uttryck för denna folkhemsideologi är svenskarnas ovilja att tala rakt och uppriktigt om samhällets klasskillnader.

Jag kommer här osökt att tänka på skillnaderna i de sociala koderna mellan våra länders socialdemokratiska eliter. I Sverige var det möjligt för Olof Palme att bli partiets ordförande, trots att mycket i honom blottade hans överklassbakgrund. Palme hade en enastående förmåga att uttrycka samhällliga visioner på ett klassöverskridande sätt.

Men den främsta orsaken till att han förmådde förlänga den socialdemokratiska hegemonin i Sverige var ändå att den ovannämnda folkhemmandan, som gjorde att hans politiska profil var attraktiv för både arbetar- och medelklassen. Visst kändes det bra att någon prisade folkhemmet på klingande Östermalmssvenska – i synnerhet då detta upplevdes som ett klassvek i nämnda stadsdel.

Göran Persson misstag var att han glömde att detta rollspel inte tillåter snedsteg. En socialdemokratisk statsminister kan ha överklassbakgrund om han betar sig som Palme. Men är han en man av folket är det absolut inte tillåtet att manifesteras sin klassresa genom att skaffa sig ett litet gods.

Henrik Meinander, Hufvudstadsbladet (HBL) 23.4.2007